

Fietsen

Permeke > achterna

in en om Jabbeke

Een lusvormige
fietsroute van ± 27 km
in de wijde omgeving van Jabbeke

Een initiatief van

Gemeente

Jabbeke

geeft je ruimte

Fietsen Permeke > achterna

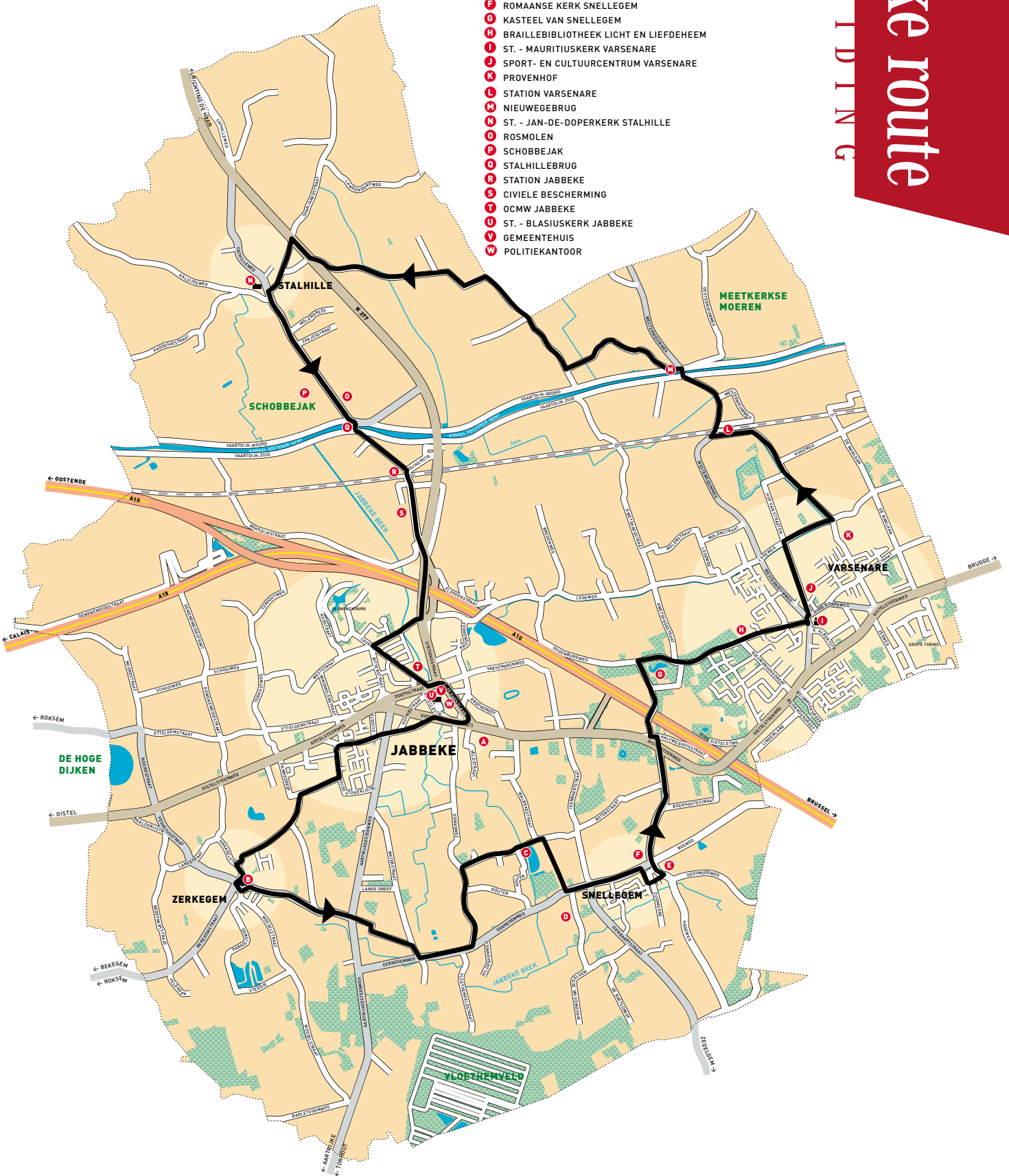
in en om Jabbeke

Een lusvormige
fietsroute van ± 27 km
in de wijde omgeving van Jabbeke

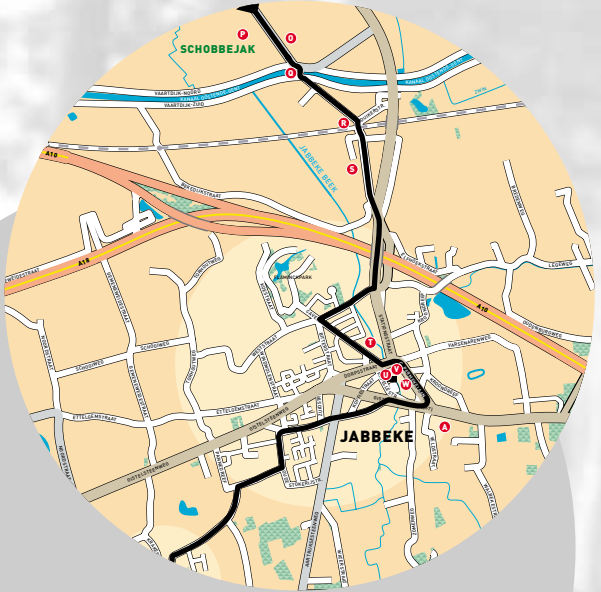
Permeke route

A A N D U I D I N G

- A** PROVINCIAAL MUSEUM CONSTANT PERMEKE
- B** ST. - VEDASTUSKERK ZERKEGEM
- C** DE BOERENMOLEN
- D** FIETSMUSEUM DE VELODROOM
- E** HET OOSTHOF
- F** ROMAANSE KERK SNELLEGM
- G** KASTEEL VAN SNELLEGM
- H** BRILLEBIBLIOTHEEK LICHT EN LIEFDEHEEM
- I** ST. - MAURITIUSKERK VARSENARE
- J** SPORT- EN CULTUURCENTRUM VARSENARE
- K** PROVENHOF
- L** STATION VARSENARE
- M** NIEUWEGEBRUG
- N** ST. - JAN-DE-DOPERKERK STALHILLE
- O** ROSMOLEN
- P** SCHOBBEJAK
- Q** STALHILLEBRUG
- R** STATION JABBEKE
- S** CIVIELE BESCHERMING
- T** OCMW JABBEKE
- U** ST. - BLASIUSKERK JABBEKE
- V** GEMEENTEHUIS
- W** POLITIEKANTOOR

Permeke route

in en om Jabbeke

Deze fietsroute (± 27 km) doorkruist de streek waar Permeke een groot deel van zijn leven gewoond heeft.

De bewegwijzering gebeurt met witte zes-hoekige bordjes met zwarte signalen. Bij de kruispunten of zijstraten waar geen bewegwijzering geplaatst werd, moet steeds recht-door gereden worden.

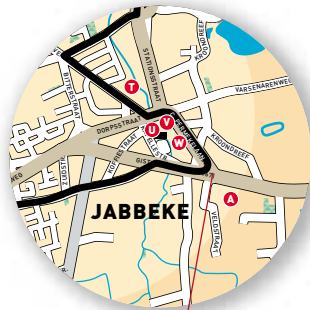
Bij elke bezienswaardigheid of interessant gegeven wordt in deze bundel een woordje uitleg gegeven.

Jabbeke zou als woonkern ontstaan zijn in het begin van de 7de eeuw, aan het kruispunt van de Romeinse leger- en handelsweg Oudenburg-Brugge-Aardenburg en de Jabbeekse beek. Deze eerste vestiging maakte – met de eerste woonker-

nen van de andere deelgemeenten – deel uit van de toenmalige fiscus Snellegem. Sommigen beweren dat Jabbeke in de tweede helft van de 9de eeuw, op bevel van Karel de Kale, een versterking was tegen de invallen van de Noormannen. Daar is geen bewijs van gevonden! Wel staat vast dat het bestuur van het Brugse Vrije in tijden van nood (14de – 15de eeuw) uitweek naar Jabbeke en er vergaderde. Tijdens de godsdienstoorlogen, meer bepaald in de periode van 1578 tot 1584, hielden de gereformeerden (Willem van Oranje) hier lelijk huis. Een bewijs van de belangrijkheid van de toenmalige parochie was de paardenmarkt.

In 1977 werd Jabbeke samengevoegd met de gemeenten Snellegem, Stalhille, Varsenare en Zerkegem. Zo werd een bijna identieke toestand als in de Middeleeuwen gecreëerd.

Start

Jabbeke ligt omsloten door de andere deelgemeenten. We starten dan ook in dit centrale punt, aan het Provinciaal Museum Constant Permeke.

>> Dit was de woonplaats van de grootste en belangrijkste der Vlaamse expressionisten. Het huis werd gebouwd van 1928 tot 1930 en kreeg de naam 'De Vier Winden'. Constant Permeke woonde er tot aan zijn dood op 4 januari 1952. Na het overlijden van deze schilder-beeldhouwer stelde de familie het huis open voor het publiek. Dit was de wens van Permeke. In 1960 werd het huis, samen met de inboedel, door het Provinciebestuur aangekocht en in 1961 terug opengesteld. De unieke collectie van Constant Permeke bestaat uit 150 kunstwerken, waaronder 80 schilderijen. Nagenoeg het volledig beeldhouwkundig werk wordt tentoongesteld, naast tal van grote tekeningen. Daarnaast zijn werken te bezichtigen van o.a. Frits Van den Berghe, Oscar Jespers en Henri-Louis Permeke (vader van Constant).

We steken de Gistelsteenweg over en rijden links (richting Gistel) tot aan het kruispunt met de Hogedijkenstraat. Hier volgen we links de Hogedijkenstraat tot aan de Aartrijksteenweg, die we voorzichtig oversteken. Daarna rijden we rechtdoor de Zerkegemstraat in.

Op het kruispunt met de Oude Stokerijstraat liet men een eik de driesprieg beheersen. We draaien rechtsaf de Zerkegemstraat in. Bij de splitsing van de Zerkegemstraat en de Zilverstraat gaat de naam van de straat over in Jabbekestraat, die we volgen tot in het centrum van Zerkegem.

>> Zerkegem wordt vermeld in de stichtingsbrief van graaf Arnolf in 961, waarbij de graaf tienden uit de parochie Zerkegem schenkt aan een kapittel van 12 kanunniken van St.-Donaas te Brugge².

De geschiedenis van Zerkegem ligt grotendeels in het duister. Toch werd hier in 1990 een Keltische begraafplaats ontdekt. De 'gem'-uitgangen zijn afgeleid van 'Hem' of 'Heim' en wijzen op een Frankische oorsprong. Wellicht was Sarko een oorspronkelijke bewoner en waren zijn nakomelingen Sarkingen die op hun nederzetting Sarkinghem woonden. Teruggevonden oorkonden geven een verschillende schrijfwijze. Doordat er op het schild van Zerkegem een grafzerk staat, wordt dit ook in verband gebracht met de benaming.

Landschappelijk omvat deze gemeente een noordelijke strook die tot de polders behoort. Het zuidelijke deel, met licht golvend landschap, maakt deel uit van de zandstreek.

Op het einde van de Jabbekestraat slaan we linksaf de Sarkoheemstraat in. We volgen onmiddellijk rechts en slaan daarna terug links de Vedastusstraat in. We rijden links rond de St.-Vedastuskerk.

>> De villa Zerkegem – onder het kroondomein Snellegem – behoorde reeds vroeg aan de abdij van St.-Vaast te Atrecht. De kerk heeft dan ook St.-Vedastus als patroonheilige. Van de oorspronkelijke gebouwen blijft nog weinig over. De kerk bevat restanten van verschillende stijlen en dit maakt haar merkwaardig. Het koor en het oostelijke gedeelte dateren uit de gotische periode, het westelijke gedeelte en de vierkante toren zijn modern. De aangebouwde gedeeltes werden in 1871 door architect Brangwyn opgemaakt.

Op het einde van de Vedastusstraat draaien we rechts de Snellegemstraat in, die we volgen tot aan de Aartrijksesteenweg. We dwarsen deze drukke baan en rijden de Zandweg naar Zerkegem in. Op de splitsing rijden we rechts naar de Eernegemweg. Rijd nu links, richting Snellegem centrum.

>> Snellegem, oorspronkelijk centrum van het kroondomein of fiscus Snellegem, lag bijna volledig in de zandstreek. Dit kroondomein omvatte Jabbeke, Stalhille, Zerkegem en Varsenare met daarnaast Stratenambacht (St.-Andries) en Tillegem (St.-Michiels).

De opgegraven houten funderingen van een eerste bidplaats zouden uit de 7de eeuw kunnen dateren. De eerste officiële akte, die de naam Snellegem vermeldt, stamt uit 943. Het Romaanse kerkje werd opgetrokken in de 12de eeuw en gedeelten van het Oosthof met de monumentale inrijpoort dateren uit de 16de eeuw.

Een 100-tal meter verder rijden we links de Zomerweg in. Op het kruispunt met de Oude Bruggeweg slaan we rechts af.

>> Als wetenswaardigheid kan meegegeven worden dat Constant Permeke een tijdje een klein atelier had in de stallen van de hoeve rechts op de hoek van de Zomerweg en de Oude Bruggeweg. Hij schilderde hier zijn 'Zeug'. De toenmalige bewoner was een vriend-boogschutter van Permeke.

>> Links op de hoek staat een oorlogsmonument. Het werd opgericht ter nagedachtenis aan een Amerikaanse B17 (Vliegend fort) die op 1 december 1943 neerstortte op het veld er recht tegenover, na een gevecht met twee Duitse Fockejagers. Vijf bemanningsleden kwamen om. Hun namen staan vermeld op de koperen plaat.

We vervolgen de Oude Bruggeweg. Rechts zien we de Boerenmolen.

>> Deze molen was oorspronkelijk een watermolen met stampkot of olieslagerij (1844), maar veroorzaakte veel overstromingen in de Meerschen van het Vloetenveld. In 1858 werd dan ook gekozen voor een windmolen. In het begin van de 20ste eeuw kochten een tiental boeren deze molen op, vandaar de naam. Vanaf 1968 draaiden de wieken – die uit veiligheids-overwegingen verwijderd werden – niet meer.

Aan de visvijver (op de rechterkant) slaan we rechts het Stroperspad in. Dit hobbelige pad leidt ons langs een paar zandwinningsvijvers tot aan de Eernegemweg. Nu volgen we de Eernegemweg links. In de Woudeweg naar Zedelgem, rechtsaf, is er een interessant fietsmuseum, maar wij vervolgen recht door richting centrum Snellegem. Op het kruispunt met de Isenbaertstraat volgen we nog steeds de Eernegemweg recht door. Na een 500-tal meter slaan we rechts het doorgangspad

naar de Zuidmoere en de Westmoere in en draaien op het einde links af naar de Zuidmoere. We rijden rechtdoor tot aan de Oostmoerstraat en slaan links af. Aan de rechterkant komen we het Oosthof tegen. We rijden verder tot aan het dorpsplein.

>> Dit dorpsplein vormde de kern van het Merovingische kroondomein Snellegem en ook de kroonhoeve stond hier, het Oosthof. De monumentale inrijpoort, met kantelen en schietgaten, is de enige nog zichtbare restant uit de 16de eeuw. De inplanting van de gebouwen is wel dezelfde als in de 10de eeuw. De heren van Rode zouden hier gebruik gemaakt hebben van de diensten van Jacob van Maerlant als klerk. De herbestemming van de hoeve heeft weinig veranderd aan de oude architectuur.

We rijden nu rechtdoor de Kerkeweg in. Aan de linkerkant kunnen we het Romaanse kerkje bewonderen.

>> Dit kerkje, aangeleund tegen een neogotische kerk, zou op dezelfde plaats staan waar St.-Elooi tijdens de 7de eeuw de eerste houten bidplaats zou opgericht hebben. Het Romaanse kerkje werd in het begin van de negentigerjaren gerestaureerd en werd op 1 oktober 1994 opnieuw ingewijd door Mgr. Van Gheluwe, bisschop van Brugge. Dit was de fiscuskerk en wellicht de eerste van de kuststreek in deze contreien en de moe-

derkerk van vele kerken in de omtrek. De geklasseerde achthoekige vieringstoren en middenbeuk zijn restanten van een Romaanse kerk uit 1150. De oude Romaanse altaarsteen – vervaardigd uit Doornikse blauwsteen – doet nog steeds dienst als altaar. Ook de communiebank (1654) en de biechtstoelen (18de eeuw) zijn vermeldenswaard. De kerk heeft één schilderij, een werk van Van Duiveneede uit de 17de eeuw³.

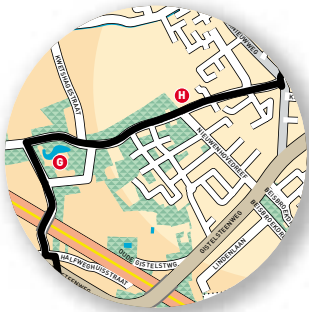
We volgen de Kerkeweg tot aan de Gistelsteenweg. We dwarsen deze drukke verkeersweg en slaan de Halfweghuisstraat in. Op het einde slaan we links af en daarna draaien we rechts de Kasteeldreef in. We rijden over de brug en slaan rechts af bij het kruispunt met de Oudenburgweg. We volgen deze Oudenburgweg tot in het centrum van Varsenare.

>> Varsenare speelde in de Middeleeuwen eveneens een belangrijke rol. In 1003 werd voor eerst officieel melding gemaakt van Varsenare. De gemeente ligt gedeeltelijk in de polderstreek. De Heren van Varsenare, ook onder de naam Heren van Straten bekend, vervulden belangrijke taken aan het Hof van de Graaf van Vlaanderen. Ze waren ondermeer betrokken (zelfs aanstokers) bij de moord op graaf Karel de Goede. Eén van de mooiste sites uit die tijd is het goed bewaarde Provenhof.

Aan de kerk van Varsenare rijden we links de Oude Dorpsweg in.

>> De eerste bidplaats van Varsenare werd lang voor 1100 gesticht. Het zou hier gaan om een bidkapel uit de Merovingische tijd bij een burcht of een kasteel. De hulpkapel van Varsenare wordt in 1116 tot parochie van Varsenare verheven⁴. De kerk wordt toegewijd aan de H.-Mauritius en Gezellen. Het geklasseerde torenportaal is de enige overgebleven getuige van die oude bidplaats. Tijdens de beeldenstorm werd de kerk in 1566 ver-

woest en later gerestaureerd. In 1895 werd de toenmalige kerk afgebroken en de huidige kerk werd op de oude grondvesten opgetrokken. De kerk bezit o.a. een schilderij van Jan Garemyn.

Na de bocht rijden we links de Hof van Straeten in. We volgen deze dreef tot aan de Legegeweg, die we rechts inrijden. Aan het kruispunt met de Popstaelstraat rijden we links de Popstaelstraat in. We volgen deze weg rechtdoor. Halverwege verandert de naam in Hogegeweg. Aan het kruispunt met de Westernieuweg slaan we rechts af, de spoorweg over. Aan het kanaal steken we de brug over. We bevinden ons nu in de wijk Nieuwege.

>> Nieuwege was tot de 19de eeuw een belangrijke aanlegplaats voor binnenschippers. Het gehucht had er zelfs een eigen kapel, die nog steeds toegankelijk is. De kapel werd slechts in 1875 voltooid, maar reeds in 1873 door Mgr. Faict, bisschop van Brugge, ingewijd. Deze kapel was een stichting van Alfred de Man – van Caloen. Nieuwege had toen geen brug over het kanaal en zo konden de buurtbewoners toch hun zondagsplicht vervullen. In het begin van de 19de eeuw lag er ter hoogte van Nieuwege een ponton, maar dit werd weggenomen toen de Stalhillebrug in gebruik werd genomen. Nochtans was Nieuwege een belangrijke overzetplaats tussen Varsenare en Houtave. Wanneer de Duitsers in de Eerste Wereldoorlog het ‘Ijzeren Hekken’, een noodbrug over de vaart, weer vernielden, moest men nog lange tijd wachten vooraleer er een vaste verbinding over de ‘Vaart’ kwam.

We volgen het kanaal links langs de Vaartdijk Noord tot aan de Nachtegaalstraat, die we rechts inrijden. Aan de expressweg naar De Haan (N377) slaan we rechts af tot aan de verkeerslichten. We steken de expressweg over en vervolgen de route langs de Spanjaardstraat. We zijn reeds geruime tijd op het grondgebied van de deelgemeente Stalhille.

>> Stalville was de laatste van de deelgemeenten die een eigen kerk kreeg. Deze woonkern, die volledig in het poldergebied gelegen is, leed erg onder de veelvuldige overstromingen in de 13de eeuw. In 1249 kwam bisschop de Marvis persoonlijk poolshoogte nemen van de wateroverlast. Hij besliste toen Stalville van Jabbeke af te scheiden⁵.

De meest waarschijnlijke thesissen omtrent de naam Stalville is deze van 'Stal' – plaats waar men recht deed – op de 'Hille' – een hoogte of verheven plaats. Stalville bleef wel steeds onder het ambacht Jabbeke ressorteren.

Op het einde van de Spanjaardstraat zien we rechts de St.-Jan-de-Doperkerk.

>> De St.-Jan-de-Doperkerk heeft een kruisvormige plattegrond die bestaat uit een éénbeukige benedenerkerk, een transept met vieringstoren en drie vlak afgesloten koren waarvan het middenkoor dieper is. Niettegenstaande de verbouwingen en restauraties, o.a. omstreeks 1931 en eind 20ste eeuw, is een belangrijk deel van de vroeggotische kerk bewaard. Het betreft een gedeelte van de toren, het transept en de oostmuur van het middenkoor⁶. De kerk bezit een orgel uit 1632, een 17de-eeuwse predikstoel en schilderijen van o.a. J. Gilson en J. Maes uit de 17de eeuw.

We rijden links de Cathilleweg in en volgen die tot aan het kanaal.

>> Bijna op het einde, aan de westzijde, bemerken we het natuurgebied 'De Schobbejak'. Door de Vlaamse Gemeenschap werd 20 ha polderweide aangekocht in het kader van de ruilverkaveling Paddegat. Dit staat nu bekend als 'Beheersgebied Schobbejak'. In dit natuurgebied werd rekening gehouden met de wandelaars, de fietsers en de ruiters. Voor vissers werden hengelzones voorzien. Het gebied heeft een (regelbaar) hoger waterpeil dan de omgeving. De waterplas fungeert als een paai- en overwinteringsgebied voor vissen.

>> Een eind verderop aan de linkerkant, bemerken we één van de oudste hoeven van Stalhille (bouwjaar aan de noordkant van het woonhuis af te lezen). De schuur aan de zuidkant dateert uit de 19de eeuw. Op het erf dichtbij de schuur, staat de rosmolen. Dit molentype kwam vroeger veel voor in de kuststreek. Het drijfwerk werd in werking gezet door één tot drie paarden die aan een staartbalk of aandrijfboom werden vastge maakt. Door in een kring rond het molenhuis te stappen werden de maalstenen binnenin in werking gesteld. De rosmolen van Stalhille werd gebruikt voor het malen van grof veevoeder. Er werd gewerkt met drie paarden die energie leverden voor het malen van 250 tot 300 kg graan per uur. De molen bleef tot kort

na de Tweede Wereldoorlog in gebruik en is sinds 1983, samen met zijn onmiddellijke omgeving, als monument geklasseerd.

Aan het kanaal rijden we links de Vaardijk Noord in. Aan de voetgangersbrug stappen we af en gaan de brug, ook Stalhillebrug genoemd, over.

>> Tot 1822 lag hier een veerpont. Toen werd een vaste verbinding tussen Jabbeke en Stalhille aangelegd. Na een troebele levensloop werd die brug in de Tweede Wereldoorlog door de Duitsers onbruikbaar gemaakt. In 1976 werd hier een Baileybrug gebouwd bij de aanleg van de N377 Jabbeke – De Haan. Baileybruggen werden tijdens de Tweede Wereldoorlog veel gebruikt en bestaan uit losse elementen.

>> Dit kanaal was eertijds de natuurlijke waterweg 'De Yperleet'. Deze waterloop voerde in de vroege Middeleeuwen het water van Brugge en het westelijk gelegen poldergebied naar de zee af. De Yperleet stond dan onder de voogdij van de stad Ieper, vandaar de naam. Ter hoogte van Oudenburg mondde die Yperleet uit in het stroomgebied van de IJzer. Tussen 1357 en 1387 werd de Yperleet uitgediept ter bevordering van de scheepsvaart en de wolhandel tussen Brugge en Engeland. De waterweg werd tussen 1413 en 1415 gekanaliseerd. De spanningen tussen Ieper en Brugge

omwille van de onvoldoende onderhoudswerken aan de waterloop leidden tot een gedwongen beheersoverdracht aan de stad Brugge. In 1622 werd de kanalisatie tot Oostende doorgetrokken. In 1675 werd een nieuwe verbinding met de zee gemaakt door de bouw van een nieuwe sluis op het Sas-Slijkens te Oostende. Dit bracht met zich mee dat de dijken langs het kanaal verhoogd moesten worden tot het huidige uitzicht.

Na de brug rijden we een eindje naar rechts om dan links de Stationsstraat in te rijden. Aan het stationsgebouw nemen we de tunnel onder de spoorweg.

>> Het stationsgebouw – net als dit in Varsenare – behoort tot één van de vroegste in Vlaanderen. Nadat de eerste spoorlijn Brussel – Mechelen werd aangelegd, kwam de lijn van Brussel naar Oostende tot stand in 1836 – 1837. Het gebouw heeft intussen zijn oorspronkelijke functie verloren.

Aan de overzijde van de spoorweg hernemen we onze weg rechtdoor langs de Stationsstraat. Aan de rotonde rijden we verder over de brug over de autosnelweg en daarna rijden we rechts de Weststraat in. Op het kruispunt met de Caverstraat en de Bitterstraat rijden we links de Caverstraat in. Op het einde van de Caverstraat zien we de St.-Blaviuskerk.

>> Deze 19de-eeuwse neogotische kerk werd in 1872 opgetrokken naar het ontwerp van architect D.A. Verbeke en ingewijd op 28 oktober 1874⁷. De Bul van paus Johannes XV vermeldt in 988 reeds een Jabbeekse kerk. Een doopvont uit de 14de eeuw vormt een eerste pronkstuk. De schilderijenverzameling, grotendeels geschonken door kasteelheer van Larebeke, vormt een andere merkwaardige kerkschat. Er zijn werken uit de 16de en 19de eeuw met schilderijen van o.a. Maes, Greber, De Rael, De Craeyer en Vinckebooms. Het barokorgel dateert van 1859 en werd vervaardigd door orgelbouwer M. Hooghuis.

>> Op het kerkhof vinden we het graf van schilder-beeldhouwer Constant Permeke en zijn echtgenote Marie Delaere, versierd met een beeldhouwwerk van Georges Minne. Ook Pieter Derudder ligt hier begraven. Na een zwaar ongeval in 1867 werd Pieter miraculeus genezen tijdens een bedevaart naar Oostakker in 1875.

Wij gaan links in de Dorpsstraat. We komen voorbij het gemeentehuis en gaan dan rechts af in de Constant Permekelaan tot aan het Constant Permekemuseum.

Aankomst

NOTEN

- ¹ Zie N. Despars, Cronycke van Vlaenderen
- ² Kanunnik Tanghe, Parochieboeken Leke, Bekegem, ... en Zerkegem, uit. Familia et Patria, Handzame, 1976
- ³ M. Desmedt, Kerkgeschiedenis van Snellegem
- ⁴ A. Franchoo, Varsenare en zijn rijk verleden, deel 3, blz. 114
- ⁵ A. Van Eenoo, Jabbeke, Histories en Legenden, deel I, blz. 22
- ⁶ L. Devliegheer, in Dit is West-Vlaanderen. Uit. Flandria, Brugge
- ⁷ Luc Packo, Kerkgeschiedenis van Jabbeke, Uit. Neptunus, 2000

COLOFOON

Deze brochure kwam tot stand op initiatief van
de Gemeente Jabbeke.

De route werd uitgestippeld door
Herwig Decoene, Sportraad Jabbeke.

De teksten werden opgemaakt door
Véronique Vanhessche en Marcel Desmedt.

De foto's zijn van de hand van Violet Corbett Brock in
een grafische vormgeving van Citroen Citroen.